

PUHTOINEN LÄHIÖ?

Segregaation ilmeneminen ja ulottuvuudet maahanmuuttajataustaisten asukkaiden elämässä

Katri Joutsalainen

Kandidaatin tutkielma

Sosiaalityö

Avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

kevät 2021

TIIVISTELMÄ

PUHTOINEN LÄHIÖ?

Segregaation ilmeneminen ja ulottuvuudet maahanmuuttajataustaisten asukkaiden elämässä

Katri Joutsalainen

Sosiaalityö

Kandidaatin tutkielma

Avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Teija Karttunen

Kevät 2021

Sivumäärä: 21 sivua

Kandidaatintutkielmani tehtävänä on tuottaa tietoa segregaatiosta, sen ilmenemisestä ja heijastuksista. Tutkielmani tarkoituksena on tarkastella mitä eri ulottuvuuksia segregaatiolla on maahanmuuttajataustaisten asukkaiden elämässä. Kiinnostukseni kohdistuu Suomen ja pääkaupunkiseudun tilanteeseen, mutta tarkastelen ilmiötä myös kansainvälisen tieteellisen tutkimuksen kautta. Vaikka segregaation ilmenemisessä on huomioitava konteksti, niin pohjoismaiden yhteneväisen yhteiskunnallisen kehityksen ja yhteneväisten yhteiskuntarakenteiden vuoksi tutkimustuloksia voidaan peilata keskenään.

Segregaatio tulee nähdä useiden erilaisten yhteiskunnallisten prosessien yhteisvaikutuksen tuloksena. Siihen kytkeytyy konteksti, valtion harjoittama politiikka ja yksilön valinnat sekä mahdollisuudet. Segregaation syntymekanismit, ilmeneminen ja ulottuvuudet kietoutuvat voimakkaasti yhteen, eikä segregaatiota ole mielekäästä tarkastella huomioimatta näitä kytköksiä. Näin ollen tarkastelen tutkielmani tulosluvun alussa segregaation syntymekanismeja. Tarkastelen ilmiötä myös maahanmuuttajataustaisten ihmisten asumisen keskittymisen ja huono-osaisuuden kasautumisen kautta. Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, ettei maahanmuuttajataustaisten ihmisten asumisen keskittyminen itsessään ole suuri ongelma. Huoli kytkeytyy siihen, että huono-osaiset ihmiset keskittyvät samoilta asuinalueille kaupunkien lähiöihin.

Kandidaatintutkielmani on kirjallisuuskatsaus ja aineisto muodostuu kahdestatoista vertaisarvioidusta artikkelista sekä viidestä väitöskirjasta.

Asiasanat: segregaatio, etninen eriytyminen, maahanmuuttajat, monikulttuurisuus

Sisällys

1. JOHDANTO	4
2. KAUPUNGISTUMINEN JA MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN ASUMINEN	5
2.1 Muuttoliike	5
2.2 Lähiöiden synty	6
2.3 Maahanmuuttajataustaiset asuntomarkkinoilla	7
2.4 Segregaatio	8
3. TUTKIMUSKYSYMYKSET	10
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	11
4.1 Tutkimusmenetelmä ja aineisto	11
4.2 Aineiston analysointi	13
5. SEGREGAATION ILMENEMINEN LÄHIÖISSÄ JA SEN ULOTTUVUUDET	15
5.1 Valikoiva, vapaaehtoinen tai pakotettu muuttoliike ja toiminta	15
5.2 Maahanmuuttajataustaisten asuminen ja alueellinen keskittyminen	17
5.3 Huono-osaisuuden kasautuminen	18
5.4 Segregaation heijastukset integroitumiseen	20
5.5 Positiiviset ulottuvuudet	21
6. POHDINTA	22
LÄHDELUETTELO	25

1. JOHDANTO

Muuttoliikkeet ovat olennainen osa ihmiskunnan historiaa, ja ihmiset ovat kautta aikain liikkuneet ja muuttaneet maasta toiseen, muun muassa paremman ja turvallisemman elämän perässä. Suomi oli etäisen sijaintinsa vuoksi pitkään syrjässä kansainvälisen muuttoliikkeen suurista virroista. Viime vuosikymmeninä maahanmuutto on kuitenkin kasvanut voimakkaasti, kärjistyen vuoden 2015 pakolaiskriisiin. Pakolaiskriisin myötä räjähdysmäisesti kasvanut, toki nyt jo tasaantunut, maahanmuutto ja Suomeen tulleet turvapaikanhakijat, sekä heidän integroitumisensa suomalaiseen yhteiskuntaan muuttivat suomalaista kaupunkikuvaa ainakin hetkellisesti, sekä herättivät laajasti keskustelua ja tunteiden kirjoa niin julkisuudessa, kuin omassa tuttavapiirissänikin. Näkemykset ja mielipiteet eivät useinkaan ole pohjautuneet faktoihin, vaan mielikuvilla ja ennakkoasenteilla on ollut suuri rooli.

Asuminen on yksi elämän perusedellytyksistä ja asunto luo ihmiselle turvaa. Puutteellisilla asuinolosuhteilla on heikentäviä vaikutuksia ihmisen elämänlaatuun, elämäntapaan ja elintasaan. Perustuslain 19. pykälän mukaan Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä”. Olen pitkään työskennellyt asunnottomuustaustaisten ja erilaisten asumisen ongelmien kanssa kamppailevien ihmisten parissa. Vuosien saatossa asiakkaiteni on tullut yhä enemmän maahanmuuttajataustaisia ihmisiä. Näin ollen maahanmuuttajien asumiseen kytkeytyvät seikat sekä problematiikka ovat herättäneet mielenkiintoni.

Pääkaupunkiseudulla asuvana, asumisen problematiikasta sekä monikulttuurisuudesta kiinnostuneena kandidaatintutkielmani kirjallisuuskatsaus kumpuaa näistä teemoista. Kiinnostukseni kohdistuu maahanmuuttajien asumiseen ja segregatioon, asuinalueiden eriytymiseen – mitä eri ulottuvuuksia asuinalueiden eriytymisellä on? Segregation ehkäisy kytkeytyy väestön eriarvoisuutta koskeviin sosiaalisiin kysymyksiin sekä niihin vastaamiseen.

Kirjallisuuskatsaukseni aluksi, seuraavassa kappaleessa, taustoitan aihetta ja avaan keskeisiä käsitteitä: muuttoliikettä, lähiöiden syntyä, maahanmuuttajien tilannetta asuntomarkkinoilla sekä segregatiota. Kolmannessa luvussa avaan tutkimustehtävääni ja nostan esiin tutkimuskysymykset ja sen jälkeisessä luvussa tutkimusmenetelmän ja kuvaan käyttämäni aineiston. Viides luku keskittyy kirjallisuuskatsaukseni tuloksiin. Päätän tutkielmani pohdintaan.

2. KAUPUNGISTUMINEN JA MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN ASUMINEN

Kirjallisuuskatsauksessani käsittelemäni maahanmuuttajuutta, lähiöitä ja segregatiota. Tässä luvussa taustoitan aihettani ja avaan keskeisiä käsitteitä, joista ensimmäisenä muuttoliikettä.

Yksinkertaisimmillaan muuttoliikkeellä tarkoitetaan ihmisten muuttamista asunnosta toiseen, mutta toki sillä on laajempikin ulottuvuus, minkä kehitystä kuvaan aluksi lyhyesti. Avaan myös maahanmuuttajien käsitettä ja heidän asumistaan Suomessa. Lähiöt kytkeytyvät olennaisesti aiheeseeni, maahanmuuttajien asumisen keskittyessä suurten kaupunkien alueelle lähiöihin, joten taustoitan hieman niiden syntyä ja niihin liittyvää diskurssia. Segregatio on kirjallisuuskatsaukseni keskeinen käsite, mitä avaan luvun lopuksi.

2.1 Muuttoliike

Maan sisäistä muuttoliikettä, kaupungistumista ja maaseudun autioitumista on Suomessa tapahtunut jo pitkään. Viime vuosikymmenen puolivälin tienoilla, sodan jälkeen, käynnistyi jälleenrakentamisen, suuren rakennemuutoksen ja voimakkaan kaupungistumisen kausi. Teollisuuden voimakas kasvu, maa- ja metsätalouden koneellistuminen sekä niiden aiheuttama työttömyys aiheuttivat voimakkaan muuttoaalton maaseudulta kaupunkikeihin. (Hänninen 2012, 123-144; Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 23-33.) Suomi on perinteisesti ollut maastamuuttomaa, josta on lähdetty muualle työn ja paremman elämän perässä ja jossa kansainvälinen muuttoliike oli pitkään hyvin vähäistä. (Saaritsa & Hänninen 2012, 7).

Viime vuosikymmenten aikana Suomeen suuntautunut muuttoliike on kokenut suuria mullistuksia, muun muassa Neuvostoliiton hajoamisen, Euroopan Unioniin liittymisen sekä maailmanlaajuisen pakolaiskriisin myötä (Martikainen ym. 2013, 33-41). 1980 -luvulta lähtien nettomuutto kääntyi positiiviseksi (Pekkala 2004, 1). Viime vuosikymmeninä maahanmuutto on kiihtynyt, kärjistyen vuoden 2015 pakolaiskriisiin, jolloin Suomeen saapui ennätysmäärä, reilusti yli 32000 turvapaikanhakijaa (sisäministeriö, ”Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan”).

Viime vuosituhaten loppupuolella muuttoliikkeen yhteys laajeni työperäisestä siirtolaisuudesta pakolaisuuteen ja suojelun tarpeeseen. Koettiin merkittäviä pakolais- ja humanitäärisiä kriisejä, ja syntyi massiivisia turvapaikanhakijoiden virtoja monella maailman kolkalla. (Makkonen & Koskenniemi 2013, 56.) Kansainvälinen muuttoliike on monipuolistunut, määrällisen kasvun lisäksi myös maahanmuuton luonne on muuttunut (Vilkama 2011, 13). Käsitteet maasta- tai maahanmuuttaja eivät enää riitä kuvaamaan kansainvälistä liikkumista. Maahanmuuttajat voidaan luokitella maahantulosityihin pohjautuen esimerkiksi siirtolaisiin, pakolaisiin, kiintiöpakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin. Tässä kirjallisuuskatsauksessa käytän itse selkeyden vuoksi termiä maahanmuuttotaustainen, käsitteen kattaessa laajasti niin ulkomailla syntyneet kuin heidän Suomessa syntyneet lapsensa. (Martikainen ym. 2013, 41-45.)

2.2 Lähiöiden synty

Sotien jälkeen suuret ikäluokat muuttivat maalta kaupunkeihin asumaan ja heille tarvittiin nopeasti kohtuuhintaisia asuntoja. Ensimmäisissä lähiöissä, 1950 -luvun Helsingissä, sijainneet huoneistot olivat moderneja ja hyvin varusteltuja, tavoiteltuja asuinpaikkoja, jotka näyttäytyivät kaupunkimaisen elämäntavan lupauksena, modernina ja uljaana asumalähiönä. (Seppänen 2001, 14-19.) Muuttoliikkeen yhä kiihtyessä lähiörakentamista leimasi kuitenkin tehokkuuden tavoite, pyrkimys aleneviin rakennus- ja halvempiin asumiskustannuksiin. Niiden etäisyys kantakaupunkiin kasvoi, ja niiden pääasiallinen tarkoitus oli toimia työvoiman asuntoina, joista aamulla lähdettiin töihin ja joihin illalla palattiin. Lähiöt olivat toiminnallisesti köyhiä: puolijulkiset tilat, joissa oleilla, puuttuivat. (Kortteinen 1982, 11-15, 26-37; Seppänen 2001, 14-18.) Sotien jälkeisessä asuntorakentamisessa laatu- ja ympäristökysymykset olivat toissijaisia, ja 1990 -luvulla kiinnitettiin huomiota lähiöiden elementtirakenteisiin ja fyysiseen ympäristöön sekä niiden

parantamiseen. Myös lähiöiden sosiaalinen ulottuvuus olisi kaivannut parannusta. (Seppänen 2001, 16-20.)

Alkuvuosien huuman ja uutuudenviehätyksen jälkeen lähiödiskurssi muuttui yhä enemmän pessimistiseksi ja ongelmakeskeiseksi. Keskustelun mukaan lähiöiden asukkaisiin kytkeytyi juuettomuutta, eristyneisyyttä, yksinäisyyttä, perhe-elämän problematiikkaa sekä alkoholiongelmia. Viime vuosina on myös puhuttu kokonaisten asuinalueiden syrjäytymisestä, ja asumisen tietyllä asuinalueella olevan syrjäytymisriski. Heikot asuinalueet ja lähiöt on siis nähty alueina, joihin kasautuu syrjäytyneitä ihmisiä, ja toisaalta alueina, joilla asuessaan ihmiset syrjäytyvät. (Kortteinen 1982, 11-15, 26-37; Seppänen 2001, 14-23.)

Suomalaiset ovat perinteisesti olleet asunnonomistajakansaa. Omistusasunto on yleisesti mielletty statukseksi, menestyvän kansalaisen elämän peruselementiksi ja merkiksi kuulumisesta yhteiskunnan valtavirtaan (Junnilainen 2019, 10). Erityisesti aikaisemmassa julkisessa keskustelussa Suomessa on viitattu vuokra-asumisen ja sosiaalisten ongelmien yhteenliittymiseen. Kunnallisissa vuokra-asunnoissa on mielletty asuvan jollain tavalla elämässä epäonnistuneita, tuottamattomia yhteiskunnan vapaamatkustajia. (Piirainen 1993, 28-31). Julkisen vuokra-asuntosektorin, eli niin sanotun sosiaalisen tai tuetun asumisen tavoitteena on tarjota asunto niille väestöryhmille, joilla on vaikeuksia saada asunto vapailta asuntomarkkinoilta (Rasinkangas 2013, 131).

2.3 Maahanmuuttajataustaiset asuntomarkkinoilla

Maahanmuuttajille asunto on usein ensimmäinen konkreettinen kiinnekohta uudessa ympäristössä ja sillä on olennainen osa integraatioprosessissa. Maahanmuuton syy vaikuttaa olennaisesti siihen, mille alueelle ja millaiseen asuntoon muuttaja päätyy (Rasinkangas 2013, 123-124). Työn tai opintojen puolesta Suomeen muuttavilla asuinpaikka valikoituu luonnostaan edellä mainittuihin seikkoihin perustuen. Viranomaisohjaus puolestaan vaikuttaa pakolaisten alueelliseen sijoittumiseen, ainakin heti maahan tullessa. Pakolaisten asuttamisen tavoitteena Suomessa on ollut hajasijoittaminen, mutta se ei ole onnistunut suunnitelmien mukaan. Vaikka pakolaisia on sijoitettu

ympäri maata reilusti yli sataan eri kuntaan, suurimpiin kaupunkeihin keskittyminen on kuitenkin selvää. (Rasinkangas 2013, 123-140.)

Asuntopolitiikan kehittämiskohteita koskevan selvityksen (Antikainen ym. 2017) mukaan maahanmuuttajat ovat yksi asuntomarkkinoilla haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä, muun muassa keskimääräistä alhaisemman tulotasonsa, koetun syrjinnän, sosiaalisten verkostojen ja asunnon haussa tarvittavien taitojen puutteen vuoksi. Maahanmuuttajien asemaan asuntomarkkinoilla sekä alueelliseen sijoittumiseen vaikuttavat monet asiat, yhteiskunnan rakenteellisista tekijöistä maahanmuuttajien itsenäisiin valintoihin.

Kansainvälinen muuttoliike ja nopeasti kasvanut maahanmuutto ovat vaikuttaneet ja muuttaneet kaupunkien väestö- ja aluerakennetta. Maahanmuuttajien asuminen kohdistuu pääasiallisesti suurten kaupunkien alueelle. Kaupunkialueella he ovat asettuneet epätasaisesti, muodostaen eri kaupunginosiin ja kortteleihin alueellisia keskittymiä. (Rasinkangas 2013, 16-17; Vilkama 2011, 13-14; Vilkama, Ahola & Vaattovaara 2016, 10.)

2.4 Segregaatio

Segregaatiolla, eli eriytymisellä viitataan eri (asuin)alueiden välille syntyviin eroihin, kaupungin sosiaaliseen aluerakenteeseen ja alueiden sosiaaliseen erilaistumiseen (Vaattovaara 1998, 40-44). Yhteiskuntatieteilijät usein viittaavat segregaation käsitteellä jonkin väestöryhmän eriytymiseen suhteessa toisiin väestöryhmiin (Rasinkangas 2013, 32).

Mielikuvissa segregaatio kytkeytyy urbaanien ja globaalien suurkaupunkien ongelmiin, tyyppiesimerkkeinä mieltyy kuva etnisten ryhmien asuttamista, rikollisuuden ja levottomuuksien leimaamista slummeista ja ghetoista. Lähivuosina otsikoihin on noussut eurooppalaisten suurkaupunkien mellakoita ja ongelmia, kuten esimerkiksi Pariisin mellakat (muun muassa Yle uutiset 7.11.2005), tai Ruotsalaisen yhteiskunnan ongelmat Tukholman Rinkebyssä (Yle uutiset 21.2.2017) tai Malmössä (Iltalehti 31.8.2020). Myös Suomessa on uutisoitu ja mainittu ”itä-Helsingin salafistipiirit” (iltasanomat 30.3.2019), Ruotsin kehityksen rantautumisesta Suomeen

(Iltalehti 22.11.2019) ja huolestuttava maahanmuuttajataustaisten nuorten käyttäytyminen ja oirehdinta (HS 10.11.2020).

Segregaatio voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen: demografiseen, sosioekonomiseen ja etniseen segregaatioon, mutta ne kuitenkin limittyvät toisiinsa ja usein esiintyvät samanaikaisesti (Dhalmann 2011, 26). Demografisessa eriytymisessä on kyse siitä, kun ikärakenteeltaan ja elämänvaiheeltaan erilaiset ihmiset sijoittuvat omille, erillisille asuinalueilleen. Sosioekonomisessa eriytymisessä puolestaan siitä, kun kotitaloudet sijoittuvat omille alueilleen tulo- ja koulutustason sekä ammattiaseman mukaisesti. Etnisellä segregaatiolla tarkoitetaan etnisiltä taustoiltaan toisistaan poikkeavien ihmisten (epätasaista) sijoittumista kaupunkialueella. Segregaatio on kaksitasoinen käsite, sisältäen sekä eriytymistä tuottavat prosessit, että näiden prosessien lopputuloksena syntyneet erot väestöryhmien alueellisessa sijoittumisessa (Seppänen 2001, 30; Vilkkama 2011, 24-25.)

Keskustelussa käytetään niin segregaation, eriytymisen ja erilaistumisen käsitteitä viitatessa samaan ilmiöön, mutta hieman erilaisin painoituksin. Tutkijat ovat esittäneet eri näkemyksiä, tulisiko suomalaisessa kontekstissa käyttää segregaation käsitettä, joka on vahvasti sidoksissa negatiiviseen, ei-toivottuun kehitykseen, vai puhuttaisiinko neutraalimmin kaupungin sosiaalisesta aluerakenteesta ja alueiden sosiaalisesta erilaistumisesta. Segregaation käsite on kuitenkin vakiintunut suomalaiseen keskusteluun ja tutkimustulosten mukaan sen suuntaisesta kehityksestä on myös Suomessa viitteitä. (Bernelius 2013; Rasinkangas 2013; Vaattovaara 1998; Vaattovaara & Kortteinen 2015; Vilkkama 2011.) Segregaatiotutkimuksien painoituksiin ja perinteiseen määritelmään liittyy etnisyys (Vaattovaara 1998, 43), ja myös tästä syystä käytän kirjallisuuskatsauksessani segregaation käsitettä, millä tarkoitan asuinalueiden haitallista eriytymiskehitystä.

Segregaation ja maahanmuuttajakeskittymien muotoutuminen on nähty hyvinkin epätoivottavana kehityksenä, jonka seurauksena voi syntyä muusta yhteiskunnasta irrallaan olevia rinnakkaisyhteiskuntia (Rasinkangas 2013, 32-34; Bolt, Özüekran & Phillips 2009, 175). Toisaalta asuinalueiden väestörakenteellinen erilaistuminen voidaan nähdä positiivisessa valossa, jolloin sitä tarkastellaan luonnollisena yksilöllisyyden ja samankaltaisten arvostusten sekä valintojen myötä syntyvänä erilaistumisena. Samankaltaiset ihmiset hakeutuvat omille asuinalueilleen. (Vaattovaara 1998, 44-45.) Dhalmann (2011, 9) mainitseekin tutkimuksessaan, että segregaation seuraukset eivät

ole yksiselitteisiä. Juuri tämä moniulotteisuus kiinnostaa itseäni. Seuraavassa luvussa esitän tutkimuskysymykseni.

3. TUTKIMUSKYSYMYKSET

Kiinnostukseni kohdistuu segregaaation ilmenemiseen ja sen moniulotteisuuteen. Onko alueellinen eriarvoistuminen ja maahanmuuttajataustaisten ihmisten alueellinen keskittyminen ainoastaan negatiivista, kuten monet mielipiteet ja uutisointi, joihin olen edellä kappaleessa 2.4 segregatiota kuvatessani viitannut, antavat ymmärtää, vai onko siinä myös positiivisia elementtejä?

Ensi alkuun kandidaatintyötäni ohjanneelta opettajalta saamani palautteen perusteella ja sittemmin myös perehdyttyäni tutkimuskirjallisuuteen minulle vahvistui käsitys, että varsinaisten syy-seuraus -vaikutussuhteiden osoittaminen ihmistieteissä on usein vähintäänkin haastavaa, vaikka korrelaatiota on havaittavissa (Anderssen 2002, 768; Eerola & Saarimaa 2019, 238; Ellen & Turner 1997, 835). Tämän asian, sekä kandidaatintyön laajuuden ja luonteen huomioiden päätin tarkastella hieman yleisluonteisemmin maahanmuuttajavaltaisiin asuinalueisiin liitettyjä ilmiöitä ja segregaaation heijastuksia.

Tutkimustehtäväni on kirjallisuuskatsauksen muodossa tuottaa segregatiosta ja sen ilmenemisestä sekä heijastuksista tieteelliseen tutkimukseen perustuvaa tietoa. Kirjallisuuskatsaukseni tutkimuskysymyksiksi muodostui:

- miten segregatio ilmenee?
- mitä eri ulottuvuuksia segregatiolla on maahanmuuttajataustaisten asukkaiden elämään?

Kiinnostukseni kohdistuu ensisijaisesti Suomeen ja pääkaupunkiseudun tilanteeseen, mutta vastauksia tutkimuskysymykseeni lähdin hakemaan niin kotimaisesta, kuin kansainvälisestä

tieteellisestä tutkimuksesta ja tutkimuskirjallisuudesta, kandidaatintyön vaatimusten mukaisesti. Segregaation ilmenemisessä on huomioitava konteksti, mutta pohjoismaisten yhteneväisen (historiallisen) yhteiskunnallisen kehityksen ja yhteneväisten yhteiskuntarakenteiden vuoksi - pohjoismaissa luokkaerot ovat suhteellisen pieniä, elintaso on korkea ja julkiset palvelut tarjoavat turvan ihmisen sairastuessa, jäädessä työttömäksi tai eläkkeelle - niiden tutkimustuloksia voidaan peilata keskenään. (Andersson, Brattbakk & Vaattovaara 2017, 512).

Seuraavaksi kuvaan käyttämäni tutkimusmenetelmää sekä aineistoa.

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Kandidaatintutkielmani on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tässä luvussa kuvaan ensin lyhyesti kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä ja avaan tutkielmani aineiston haun sekä itse aineiston. Toisessa alaluvussa kuvaan miten analysoin aineiston.

4.1 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä, jossa yksinkertaisesti ilmaistuna tutkitaan tehtyä tutkimusta. Tehtyjen tutkimusten tulokset ovat perustana uusille tutkimustuloksille.

Kirjallisuuskatsauksella kartoitetaan, millaista tietoa valitusta aiheesta on olemassa. Salmisen (2011, 6) mukaan kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa kolmeen perustyyppiin: kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen, systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen ja meta-analyysiin. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on kolmesta edellä mainitusta perustyyppistä laaja-alaisin ja menetelmiltään väljin. Sitä kuvaa luonnehdinta yleiskatsauksena, ilman tarkkoja ja tiukkoja sääntöjä.

Tutkimuskysymys tai -kysymykset ovat väljempää, kuin kahdessa muussa perustyyppissä.

Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella on kaksi eri suuntausta, narratiivinen ja integroiva kirjallisuuskatsaus. Narratiivisen katsauksen avulla on mahdollista tuottaa ajankohtaista tietoa ja tarkastella valittua aihetta laajasti, tiivistäen aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia. (Salminen 2011,

1-9.) Oma kandidaatintutkielmani on siis toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jonka orientaationa on narratiivinen kirjallisuuskatsaus.

Kandidaatintyöni pohjautuu sosiaalityöhön, minkä huomioin aihetta rajatessani ja aineistoa hakiessani. Nojaudun työssäni myös kaupunkimaantieteelliseen tutkimukseen (Dhalmann 2011 ja Vilkama 2011), niiden ollessa sosiaalitieteellisesti orientoituneita (Rasinkangas 2013, 32). Kiinnostukseni kohdistuu pääasiassa Suomen tilanteeseen, mutta pohjoismaiden yhteiskuntarakenteiden ja kehityksen ollessa lähellä toisiaan ulotin artikkelihaun koskemaan pohjoismaita. Näin varmistuin siitä, että aineistoni täyttää kandidaatintutkielman aineistolle asetut vaatimukset (englanninkielinen, kansainvälinen tutkimus).

Joitakin suomalaisia segregaatiota tutkineita tutkijoita, kuten Mari Vaattovaaran, Marjaana Seppäsen ja Jarkko Rasinkankaan tiesin entuudestaan ja näiden tutkimusten kautta löysin myös muuta kirjallisuuskatsaukseni toteuttamiseen tarvittavaa lähdeaineistoa. Suomalaisista tutkijoista mainittakoon esimerkiksi Hanna Dhalmann (2011) ja Katja Vilkama (2011), joiden väitöskirjatutkimukset löytyivät tällä menetelmällä, Jarkko Rasinkankaan (2013) tutkimuksen kautta. Venla Berneliuksen (2013) tutkimuksesta sain tiedon kandidaatin tutkielman ohjaavalta opettajalta. Edellä mainittuihin suomalaisten tutkijoiden tutkimuksiin nojaudun tutkielmassani niin aihepiiriä taustoittaessani (kappale 2.), kuin myös tulosluvussa (kappale 5.).

Kansainvälisiä, englanninkielisiä, vertaisarvioituja artikkeleita, etsin Jyväskylän yliopiston kirjaston hakupalvelun (JYKDOK) kautta. Aloitin artikkelihaun käyttämällä hakusanoja ”ethnic segregation” and ”housing” and ”influence” and ”Europe”, ja aikavälinä minulla oli vuodet 2010-2020. Tuloksia sain näin lähes 3500, joten rajasin saamiani tuloksia edelleen valikoimalla aiheiksi ”housing” (hakutuloksena 247 artikkelia) ja ”neighborhoods” (tuloksena 53 artikkelia) ja ”segregation”, jolloin tuloksesi tuli 23 artikkelia. Toisen haun tein samaan hakupalveluun etsien vertaisarvioituja, englanninkielisiä artikkeleita, aikaväliltä 2010-2020 hakusanoilla ”ethnic enclaves” and ”impact” and ”ethnic minority” and ”residential” and ”nordic countries”. Hakutulos oli 40 artikkelia, jolloin rajasin tulokset vielä aihealueilta ”social sciences” ja ”segregation”, saaden tulokseksi 8 artikkelia.

Aineiston haussa toimivaksi ja hyödylliseksi menetelmäksi minulle osoittautui myös niin kutsuttu ”lumipalloefekti”, jolloin aineistoa etsitään jo olemassa olevan aineiston kautta. Edellä kuvailemillani hakutavoilla, sekä artikkeleita silmäilemällä muodostui kirjallisuuskatsaukseni lopullinen aineisto, mikä koostuu viidestä kotimaisesta väitöskirjasta, yhteensä kahdestatoista vertaisarvioidusta e-artikkelista, joista yksi on suomenkielinen ja loput yksitoista englanninkielisiä. Tutkimusaineistoin valikoiduttua analysoin aineiston, mistä kerron seuraavaksi.

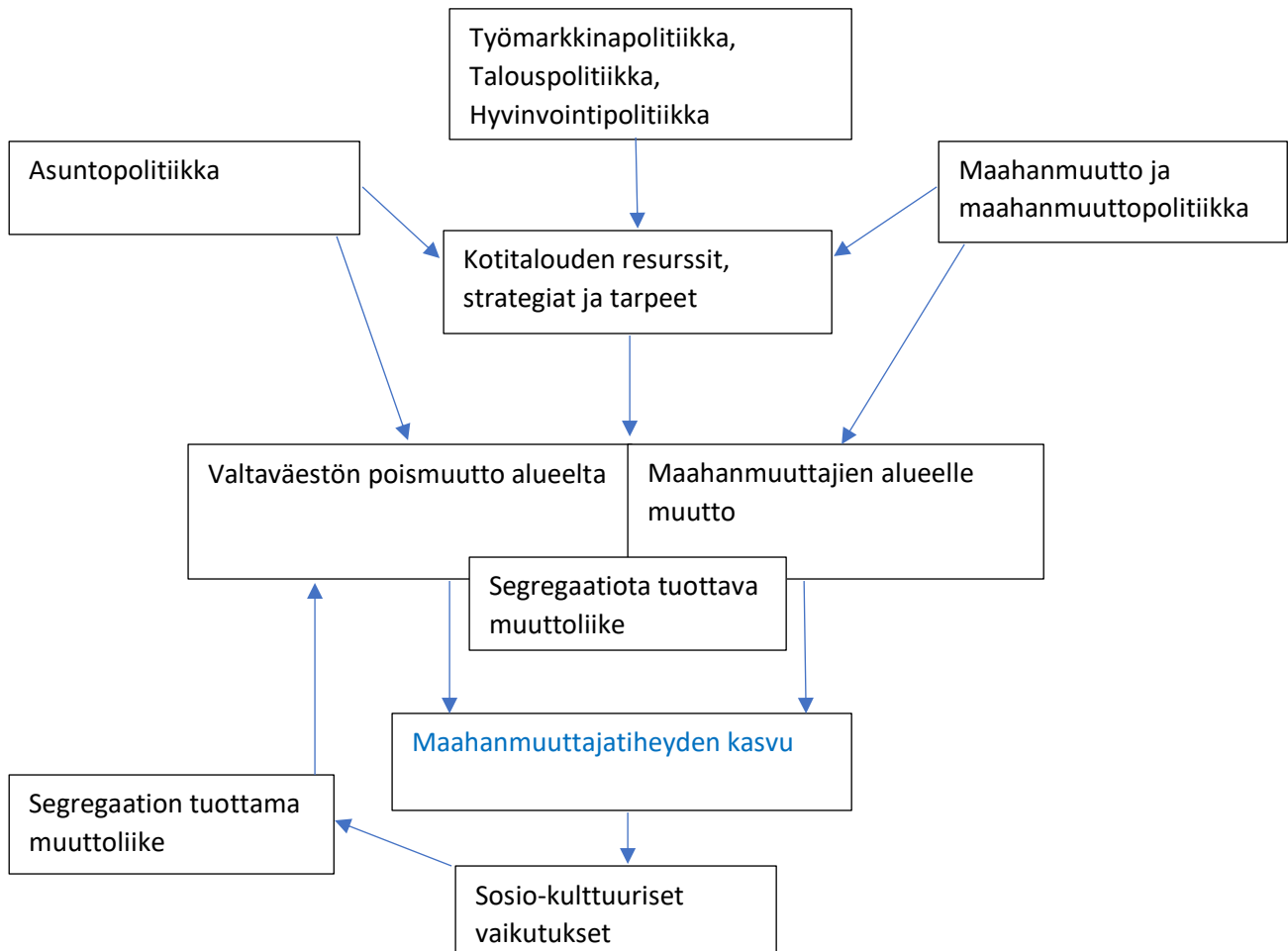
4.2 Aineiston analysointi

Analysoin kirjallisuuskatsaukseni aineiston hyödyntäen sisällönanalyysi -menetelmää. Sen tarkoituksena on luoda hajanaisesta aineistosta sanallista ja selkeää informaatiota. Sisällönanalyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen osaan: aineiston redusointiin eli pelkistämiseen, aineiston klusterointiin eli ryhmittelyyn, ja abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen. Ensimmäisenä aineistosta karsitaan kaikki epäolennainen pois ja olennaiset ilmaukset nostetaan esiin esimerkiksi alleviivaamalla ne. Pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään ja lopuksi aineisto abstrahoidaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-112.)

Aloitin aineiston analysoinnin silmäilemällä aineistoa läpi useita kertoja. Tätä kautta sain tuntumaa, millaisesta aineistosta on kyse. Silmäilemisen jälkeen luin artikkeleita huolellisesti läpi ja lähdin enemmän tietoisesti hakemaan vastauksia tutkimuskysymyksiini. Alleviivasin ja merkitsin ilmauksia ja kohtia, mitkä vastasivat tutkimuskysymyksiini. Sen jälkeen jaottelin aineistoa teemoihin. Tematisointia käyttäen aineistosta poimitaan tutkimusongelman kannalta merkittäviä ja siihen vastaavia teemoja (Eskola & Suoranta 2005, 174-175).

Aineistoa tematisoidessa hyödynsin Roger Anderssonin (1998) mallia, missä etnistä segregaatiota ja sen syntyyn vaikuttavia tekijöitä tarkastellaan valikoivan muuttoliikkeen kautta. Anderssonin mallin avulla ja sitä mukailten hahmotin segregaation moniulotteisuutta. Segregaatio kokonaisuudessaan tulee nähdä useiden erilaisten yhteiskunnallisten prosessien yhteisvaikutuksen tuloksena. Segregaatioon kytkeytyy niin valtion harjoittama politiikka, kuin yksilön valinnat ja mahdollisuudet. Segregaation syntymekanismit, ilmeneminen ja ulottuvuudet kietoutuvat

voimakkaasti yhteen, eikä segregaatiota ole mielekästä tai oikeastaan edes mahdollista tarkastella huomioimatta näitä kytköksiä ja tätä kietoutumista. (Andersson 1998.)

Hahmotin segregaation kokonaisuutta myös Rasinkankaan (2017) erittelemien tasojen ja syiden kautta, mistä segregaatio johtuu. Segregaation syyt, ilmeneminen ja ulottuvuudet heijastuvat niin makrotasolle, paikalliselle tasolle, kuin mikrotasollekin. Makrotasolla segregaatio johtuu globaalin talouden ja työmarkkinoiden prosesseista ja kriiseistä, tuloerojen sosiaalisen eriarvoisuuden kasvusta. Makrotasolla siihen vaikuttaa myös hyvinvointivaltio ja asuntopoliittinen malli. Paikallisella tasolla segregaatioon heijastuu historialliset juonteet ja maantieteelliset olosuhteet, asuntokanta ja sen sijainti sekä instituutioiden ja verkostojen toiminta. Mikrotasolla segregaation syntyyn vaikuttaa kotitalouksien valinnat, asumispreferenssit sekä muuttoliike.

Kuten yllä mainitsin, hahmotin segregatiota, sen moniulotteisuutta ja kehämäisyyttä Anderssonin (1998) ja Rasinkankaan (2017) ajatusten kautta. Peilaan tutkimustuloksiani, mitkä esittelen seuraavaksi, näiden ajatusten kautta ja osittain Anderssonin mallia mukailten esittelen myös tutkimustulokseni.

5. SEGREGAATION ILMENEMINEN LÄHIÖISSÄ JA SEN ULOTTUVUUDET

Tutkimuskysymykseni oli, miten segregatio ilmenee ja mitä eri ulottuvuuksia segregatiolla on maahanmuuttajataustaisten asukkaiden elämään. Kuten yllä olen esittänyt nämä kytkeytyvät tiiviisti, kehämäisesti yhteen, eikä segregatiota, sen ilmenemistä ja ulottuvuuksia voi ymmärtää huomioimatta sen syntymekanismeja. Tästä syystä aloitan tulosluvun käsittelemällä niitä: kantaväestön ja maahanmuuttajien, vapaaehtoisten ja pakotettujen toimien ja valintojen heijastuksia segregatioon. Toisessa alaluvussa käsitelen segregatian ilmenemistä ja ulottuvuuksia maahanmuuttajataustaisten ihmisten asumisen keskittymisen kautta. Kolmannessa alaluvussa käsitelen huono-osaisuuden kasautumista, ja sen jälkeen segregatian heijastuksia integroitumiseen. Tulosluvun lopuksi tuon lyhyesti esiin myös niitä segregatian positiivisia ulottuvuuksia, mitä aineistosta nousi.

5.1 Valikoiva, vapaaehtoinen tai pakotettu muuttoliike ja toiminta

Segregatioon kytkeytyy ja sitä olennaisesti tuottaa kantaväestön toiminta, asumisvalinnat ja muuttoliike. Suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa ilmiötä, missä kantaväestön poismuuttoa reaktionä maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueelle muuttoon, kutsutaan valtaväestön pakona. (Vilkama 2011, 40-41.) Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa siitä kirjoitetaan valkoisten pakona, ”White Flight” (Andersen 2015, 300; Vilkama 2011, 41). Valtaväestön paon taustalla saattaa olla muun muassa alueen statuksen alenemisen pelko (Rasinkangas 2013, 128), monietnisellä alueella asumiseen liittyvä häpeä tai pelko (Soholt & Lynnebakke 2015, 2329). Tätä

valtaväestön poismuuttoa alueelta ei useinkaan nähdä ongelmana, vaikka se erottamattomasti kytkeytyykin segregatioon (Bolt, Özüekren & Phillips 2010, 174).

Valtaväestön poismuutto vauhdittaa segregatiota kahden toisiaan ruokkivan muuttoprosessin myötä. Valtaväestöön kuuluvien muuttaessa alueelta pois, mikä tyypillisesti on vähemmän arvostettu tai huonokuntoisempi, vapautuu asuntoja. Maahanmuuttajataustaisten muuttaessa vapautuviin asuntoihin valtaväestön poismuutto taas lisääntyy. (Vilkama 2011, 41). Alueelta poismuuttavat ovat integroituneempia yhteiskuntaan, kun sitä mitataan työllisyydellä ja tuloilla, kuin alueella pysyvät asukkaat tai sinne muuttavat (Andersen 2016, 303). Myös Andersson ja Bråmås (2004, 537) vahvistavat tämän kertoessaan Tukholman tilanteesta. Alueelle muuttavilla on pienemmät tulot, he ovat joko työttömiä tai elävät sosiaalietuuksien varassa, vasta maahan muuttaneita ja heikommin yhteiskuntaan integroituneita, verrattuna niihin, jotka jäävät alueelle tai muuttavat sieltä pois.

Toinen olennaisesti segregatioon kytkeytyvä, sitä aiheuttava ja jopa kantaväestön ulosmuuttoa merkittävämpi tekijä on kantaväestön toiminta, jolloin he välttävät etnisesti rikkaita asuinalueita (Bolt, Özüekren & Phillips 2010, 174). Uutta asuinalueita etsiessä asukasrakenteen etnisen koostumuksen voidaan tulkita kertovan alueen laadusta ja tulevan kehityksen suunnasta. Uuden asuinalueen valinnassa huomioidaan usein oman yhteiskunnallisen aseman samankaltaisuus naapurustoon verrattuna. Mikäli alueella asuu paljon maahanmuuttajataustaisia, se voi vaikuttaa halukkuuteen muuttaa sinne. (Vilkama 2011, 46.) Vilkaman (2011) tutkimustuloksiin pohjautuen Suomessa, pääkaupunkiseudulla, on havaittavissa sekä valtaväestön poismuuttoa monietnisisiltä alueilta, kuin myös näille asuinalueille muuton välttelyä.

Myös maahanmuuttajataustaisten asumisen polut ja toiminta vaikuttavat segregatioon. Segregatio voi olla vapaaehtoista, maahanmuuttajataustaisten omiin valintoihin pohjautuvaa tai se voi olla pakonsanelemaa. Vapaaehtoinen segregatio pohjautuu haluun muuttaa alueille, joissa asuu myös muita maahanmuuttajataustaisia ihmisiä (Soholt & Lynnebakke 2016, 2317). Uudet maahanmuuttajat haluavat usein asettua alueille, joilla on asukkaita samasta maasta tai kulttuurista (Andersen 2016, 298). Andersen tuo myös esiin, että monikulttuurista naapurustoa merkittävämpi syy on se, että alueella asuu läheisiä, perhettä tai ystäviä. Halu asua maahanmuuttajataustaisten keskuudessa voi kytkeytyä kieleen, uskontoon tai elämäntyyliin (Soholt & Lynnebakke 2016, 2317). Myös Dhalmannin (2011, 58) tutkimus vahvistaa näitä syitä muuttohalujen taustalla. Tutkimukseen

haastatellut somalit mainitsivat muuttosyiksi sosiaaliset verkostot, sekä uskonnollisten ja kulttuuristen tapojen ylläpitämistä helpottavat tekijät, kuten etniset kaupat ja moskeijat. Rasismin uhka, häirintä ja vihamielinen käytös voivat aiheuttaa pelkoa ja huonovointisuutta asukkaissa ja tätä kautta, näiden seikkojen torjumiseksi, maahanmuuttajataustaiset voivat haluta tai hakeutua lähelle oman etnisen ryhmän ihmisiä. (Dhalmann 2011, 68; Dhalmann & Vilka 2009, 436).

Asuntomarkkinoilla myös tapahtuu etnistä syrjintää, mikä rajoittaa maahanmuuttajien asumisen valintoja (Soholt & Lynnebakke 2016, 2315-2317). Syrjintää voi esiintyä vuokranantajien, mutta myös pankkien taholta, jotka saattavat nähdä maahanmuuttajataustaiset vähemmän maksukykyisinä asiakkaina (Andersen 2010, 282). Tosin pohjoismaissa pankkien taholta syrjintää ei juurikaan esiinny (Andersen 2016, 301). Taloudelliset resurssit, varallisuus ja tulot, ovat merkittävä maahanmuuttajien asuinoloja määrittävä tekijä. Maahanmuuttajien, erityisesti ensimmäisen polven, taloudellinen asema on usein kantaväestöä heikompi, he työskentelevät kantaväestöä useammin matalapalkka-aloilla tai ovat työttöminä. Heikon taloudellisen tilanteen vuoksi maahanmuuttajat ovat pakotettuja valtaväestöä useammin tyytymään halvimpaan ja vähiten houkuttelevaan asuntokantaan. (Dhalmann 2011, 11-12) Myös Soholt ja Lynnebakke (2016, 2329) viittaavat segregoituneiden, maahanmuuttajavoittoisten asuinalueiden edulliseen hintatasoon. Dhalmann ja Vilka (2009, 432) mainitsevat somaleiden riippuvuuden julkisesta vuokra-asuntosektorista kytkeytyvän heidän alhaiseen tulotasoonsa ja huonoon työllisyystilanteeseensa ja tämän riippuvuuden heijastuvan alueelliseen sijoittumiseen itäisen Helsingin lähiöihin.

5.2 Maahanmuuttajien asuminen ja alueellinen keskittyminen

Vaikka kaupungistuminen ja lähiöiden synty, sekä maahanmuuton yleistymisen tapahtuivat Suomessa verrattain myöhään, niin alueellisia eroja asumisessa on ollut oikeastaan aina. Esimerkkinä tästä mainittakoon porvareiden ja työväestön jakautuminen omille asuinalueilleen Helsingissä viime vuosisadan puolivälissä (Dhalmann 2011, 16). 1980 ja 1990 -luvulla Helsingissä oli sosioekonomisesti heikentyneitä asuinalueita, mitkä keskittyivät lähinnä koillisiin ja itäisiin lähiöihin (Vaattovaara & Kortteinen 2015, 562). Esimerkkinä mainittakoon, että kaupungin itäisissä lähiöissä korkeakoulutettujen osuus oli kantakaupunkia ja läntisiä osia matalampaa (Vilka 2011, 88). Samoihin aikoihin, 1990 luvun alkupuolella maahanmuuton kiihdyttyä, keskusteluun nousi huoli maahanmuuttajataustaisten ihmisten asumisen keskittymisestä tiettyihin Helsingin lähiöihin ja

taloihin (Dhalmann & Vilkama 2009, 424). Maahanmuuttajataustaisten ihmisten asumisen keskittyminen on jatkunut Suomessa samansuuntaisena, asuminen keskittyy pääkaupungin ja suurempien kaupunkien alueille (Dhalmann 2011, 16-17). Esimerkiksi Helsinkiin on syntynyt aiempaa selkeämpiä sosiaalisia aluejakoja, koskien jakoa kaupunginosien välillä, mutta myös kortteleiden ja jopa talojen välillä (Dhalmann & Vilkama 2009, 435; Rasinkangas 2013, 136-137). Tilanne on samankaltainen myös muissa pohjoismaissa, missä maahanmuuttajataustaisten ihmisten asuminen keskittyy samoille, tietyille asuma-alueille, muiden etnisten ryhmien kanssa ja useimmiten tuettuun asumiseen. (Andersen 2010, 281; Andersen 2016, 298).

Tuetun asumisen eli toisin sanoen julkisen vuokra-asuntosektorin tavoitteena on tarjota asunto niille väestöryhmille, joilla on vaikeuksia saada asunto vapailta asuntomarkkinoilta. Muun muassa hakijan taloudellinen tilanne, varallisuus ja kuukausitulot, vaikuttavat asunnon saantiin. Vuokra-asuminen ja sosiaalinen asuminen on keskeisin maahanmuuttajien ulottuvilla oleva asuntosektori ja tärkein maahanmuuttajien asumismuoto. (Andersen 2016, 298; Dhalmann & Vilkama 2009, 425; Rasinkangas 2013, 130-132.) Toki se, että suuri osa maahanmuuttajataustaisista ihmisistä asuu vuokralla, saattaa kytkeytyä myös siihen, että heillä on epävarmat tulevaisuuden näkymät niin taloudellisen tilanteen, työn kuin asuinpaikankin suhteen, eikä tällöin haluta sijoittaa omistusasuntoon (Andersen 2016, 301). Dhalmannin (2011, 77) tutkimuksessa esiin nousi myös se, ettei islaminuskoiset voi uskonnollisen vakaumuksen vuoksi ottaa pankkilainaa, mikä osaltaan rajaa omistusasunnon hankkimista heidän kohdallaan. Enemmistö maahanmuuttajataustaisista ihmisistä kuitenkin asuu vuokra-asunnoissa vuokratulovaltaisilla alueilla, missä asuu keskimääräistä pienituloisempaa väestöä (Vilkama 2011, 110-114).

5.3 Huono-osaisuuden kasautuminen

Segregaatio ei aina ole ongelmallista, mutta ongelmallisena sitä pidetään, jos eri ulottuvuuksilla mitatut riskit kumuloituvat samoille alueille. Työttömiä ja pienituloisia kantaväestöön kuuluvia ihmisiä on kasautunut samoille alueille, kuin maahanmuuttajia ja asuntojen lisääntynyt kysyntä rajaa maahanmuuttajien asumisen valinnanmahdollisuuksia. Rasinkangan tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien alueelliset keskittymät ja kantaväestön huono-osaisuus, esimerkiksi työttömyys ja taloudelliset ongelmat ovat paikantuneet suurissa kaupungeissa samoille alueille. (Rasinkangas 2013, 136-137.) Myös Dhalmann ja Vilkama (2009, 430) viittaavat artikkelissaan, ettei asumisen

keskittyminen itsessään ole ongelma, mutta sillä on negatiivisia seurauksia, kun siihen kytkeytyy huono-osaisuuden kasautumista. Huono-osaiset alueet nähdään ”köyhyystaskuina”, köyhien ja torjuttujen ihmisten keskittymänä (Andersen 2002, 768).

Huono-osaisten alueiden ongelmat ilmenevät muun muassa alueiden fyysisen rappeuman, asuntojen alhaisen kysynnän ja asukkaiden suuren vaihtuvuuden, rapautuvien palveluiden sekä sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien kautta. Sosiaaliin ja taloudellisiin ongelmiin lasketaan korkea työttömyys, riippuvuus sosiaalisista etuuksista, köyhyys, konfliktit, rikollisuus ja päihteiden käyttö. (Andersson & Bråmås 2004, 518.) Andersen (2002) mainitsee huono-osaisilla alueilla yleisimmän sosiaalisen ongelman olevan ilkeiden ja rikollisuuden, myös päihteiden käyttö on vakava ongelma. Alueilla on myös huono maine (emt. 774-775). Dhalmann ja Vilkkama (2009, 436) mainitsevat huono-osaisuuden kasautumisen voivan heijastua maahanmuuttajataustaisten ihmisten elämään muun muassa niin, että he kokevat ympäristössään rasistista häirintää ja vihamielistä käytöstä.

Ellen & Turner (1997, 836) tuovat esiin oletuksen, että asuinalueen ja naapuruston vaikutukset ovat erilaisia eri elämän vaiheissa. Esimerkkinä mainittakoon, että alle tarhaikäisen lapsen elämään naapurusto ei vielä liiemmästi heijastu, mutta lapsen kasvaessa ja erityisesti teini-ikään tullessa kanssaeläjien vertaisvaikutukset korostuvat, perheeseen ja kotiin nähden. Ellen ja Turner viittaavat tutkimuksessaan sekä aikuisten toimimiseen roolimalleina, mutta myös vertaisryhmän vaikutuksiin. Nuorten vertaiset eivät luonnollisestikaan kytkeydy ainoastaan naapurustoon, elinpiirin ollessa laajempi, mutta naapurustolla voidaan kuitenkin todeta olevan merkittävä rooli. Mikäli asuinalueella on paljon nuoria, jotka esimerkiksi eivät ole kiinnostuneita koulunkäynnistä tai tekevät rikoksia, he voivat alkaa nähdä tämän kaltaisen käytöksen hyväksyttävänä. (Emt. 838-839.) Soholtin ja Lynnebakken (2016, 2324) artikkelissa nostetaan esiin tutkimuksessa haastatellun äidin näkemys sosiaalisen- ja kouluympäristön merkityksestä lapsensa mahdollisuuksiin integroitua yhteiskuntaan. Myös Bernelius (2013) toteaa tutkimuksessaan segregaation seurauksien olevan merkittäviä nuorten kohdalla, koulujen kautta. Eriytynyt väestörakenne tuottaa eroja koulujen oppilaspohjaan, ja ne puolestaan heijastuvat oppimisympäristöön. Huono-osaisilla alueilla myös pelätään muun muassa koulukiusaamisen ja levottoman oppimisympäristön riskien kasvavan. (Emt. 2013, 81-82.) Mikäli nuorilta puuttuu työelämässä menestyvien aikuisten roolimallit, se vähentää heidän halukkuuttaan kouluttautua ja parantaa työllistymismahdollisuuksiaan (Dhalmann 2011, 10).

Bernelius (2013, 81) viittaa Van Hammiin (2012) mainitessaan segregaaation vaikutusten aikuisiin olevan ristiriitaisia. Musterd ja Andersson (2005) tuovat esiin, että heikommalla asuinalueella asuvien maahanmuuttajataustaisten ihmisten ja heidän työllisyystilanteensa välillä on yhteys, heidän on vaikeampi työllistyä ja pitää työpaikkansa. Korkean työttömyyden alueilla asuvien ihmisten on myös pelätty leimautuvan, mikä entisestään heikentää heidän työllistymismahdollisuuksiaan. (Dhalmann 2011, 10; Musterd & Andersson 2005, 763.) Luonnollisesti maahanmuuttajataustaisten ihmisten työmarkkina-asemaan heijastuu myös koulutustaso ja kielitaito.

5.4 Segregaaation heijastukset integroitumiseen

Dhalmann mainitsee (2011, 10) monien yhdysvaltalaisen tutkimusten osoittaneen segregaaation vaikuttavan negatiivisesti integraatioon ja sen puolestaan aiheuttavan konflikteja eri väestöryhmien välillä. Dhalmann (2011, 10-15) viittaa Phillipsiin (2006), Schönwälderiin (2007) sekä Finneyhin ja Simpsoniin (2009) todetessaan alueellisten keskittymien luovan kasvualustan epätoivotuille suuntauksille, esimerkiksi uskonnollisille ääriliikkeille, jotka uhkaavat yhteiskuntarauhaa. Sellaisten uskonnollisten ja etnisten vähemmistöjen keskittyminen, jotka poikkeavat selkeästi valtakulttuurista, on koettu uhkaavaksi myös sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kannalta. Maahanmuuttajien asuessa omissa yhteisöissään heillä on vähemmän yhteyksiä kantaväestöön, mikä puolestaan vaikeuttaa uuden kotimaan kielen ja kulttuurin sekä toimintatapojen oppimista. (Dhalmann 2011, 10-15.)

Andersen (2016, 302) nostaa esiin, että kielitaito vaikuttaa ratkaisevasti työpaikkaan tai yhteiskuntaan integroitumiseen. Kielitaidon merkitystä integroitumisessa uuteen yhteiskuntaan ei liene voida liikaa korostaa. Se, että osaa puhua ja ymmärtää kieltä vaikuttaa työpaikan saannin lisäksi laajemminkin yhteiskunnassa pärjäämiseen. Maahanmuuttajataustaisten asumiskeskittymät heijastuvat negatiivisesti kielen oppimiseen, koska ne tarjoavat vähemmän mahdollisuuksia käyttää paikallisten kieltä päivittäisessä elämässä. (Andersson & Bråmås 2004, 534). Myös Dhalmannin (2011, 63) tutkimuksessa kielen merkitys nousi esiin somalivanhempien ollessa huolissaan lastensa suomen oppimisesta asuinympäristössä, missä suuri määrä lapsista on samaa etnistä taustaa olevia. Kielitaito koettiin avaimena elämässä menestymiseen.

Maahanmuuttajataustaiset ihmiset eivät välttämättä halua asua lähellä samaa kulttuurista taustaa olevia ihmisiä, koska he esimerkiksi toivovat enemmän yksityisyyttä, pelkäävät sosiaalista kontrollia ja juoruja ja haluavat sopeutua ympäröivään yhteiskuntaan (Soholt & Lynnebakke 2016, 2331). Toisaalta saman etnisen taustan omaavat asukkaat mahdollistavat yhteisöllisen elämäntavan ylläpitämisen, heidän nähtiin helpottavan asuinympäristöön sopeutumista ja tarjoavan apua arkisissa askareissa, kuten lastenhoidossa (Dhalmann 2011, 60).

Soholt ja Lynnebakken (2016, 2327) tutkimuksessa nousee esiin, että maahanmuuttajataustaisille ihmisille ei ole välttämätöntä se, että saman etnisen taustan omaavat ihmiset asuisivat samalla asuinalueella, koska kaupungin sisällä he voivat helpohkosti hakeutua etnisen yhteisön yhteyteen. Maahanmuuttajataustaiset toivat esiin, että heillä oli säännöllinen kontakti oman etnisen yhteisön edustajien kanssa, vaikka he eivät asuneetkaan samalla asuinalueella. Bolt, Özüekren ja Phillips (2010, 176) mainitsevat, että poliittisen diskurssin mukaan segregatiolla on negatiiviset vaikutuksen integraatioon, mutta akateemisen kirjallisuuden mukaan kytkös on vähemmän selkeä.

5.5 Positiiviset ulottuvuudet

Dhalmann (2011, 63) mainitsee, että monietnisillä asuinalueilla, maahanmuuttajien asumisen keskittymisellä on maahanmuuttajataustaisten ihmisten näkökulmasta myös positiivisia ulottuvuuksia. Isommat kaupungit tarjoavat monikulttuurisemman elinympäristön, paremmat mahdollisuudet työskennellä ja opiskella (Dhalmann & Vilkama 2009, 427). Myös Andersenin (2010, 282) tutkimuksessa mainitaan monikulttuuristen alueiden ja verkostojen mahdollistavan paremmin työpaikan saannin. Bolt, Özüekren ja Phillips (2010, 170) toteavat etnisten keskittymien tuovan turvaa ja tukea esimerkiksi vasta maahan muuttaneille, niille, jotka eivät osaa uuden kotimaansa kieltä, naisille sekä vanhemmalle väestölle.

Naapurusto, jossa asuu niin kantaväestöön kuuluvia, kuin maahanmuuttajataustaisiakin ihmisiä, edistää sosiaalisten vuorovaikutusten syntymistä näiden ihmisryhmien välillä (Soholt & Lynnebakke 2016, 2330). Tosin näiden suhteiden muodostuminen nähtiin toisinaan haastavaksi. Dhalmannin (2011, 59) tutkimuksessa nousi esiin, että haastatellut kaipasivat läheisempää sosiaalista kontaktia naapureihinsa, mutta kanssakäymisen muodostuminen ei ollut ongelmatonta

johtuen niin kielitaidon puutteesta, ennakkoluuloista sekä kantaväestön työ- ja perhekeskeisen elämän vuoksi. Ilman kantaväestöön kuuluvia naapureita epävirallinen sosiaalinen kanssakäyminen kantaväestön kanssa voi kuitenkin olla vähäistä (Soholt & Lynnebakke 2016, 2331).

Maahanmuuttajataustaisille naapureiden etnistä alkuperää merkittävämpää on se, että asuinympäristössä asuinyhteisön tuki ja naapurustosuhteet ovat hyviä (Dhalmann 2011, 62).

Suomessa asuinalueiden sosiaalinen eriytyminen on kansainvälisesti vertaillen maltillista (Bernelius 2013, 13). Vilkaman (2011, 122) mukaan Suomeen ei ole ainakaan toistaiseksi syntynyt tietyn syntyperän tai kieliryhmän muodostamia alueita. Yleensäkin Euroopassa harvemmin naapurustoissa on vain yhtä etnistä vähemmistöä edustavia ihmisiä, vaan asuinalueet ovat monietnisiä (Andersen 2016, 299).

Huolimatta siitä, että segregaatioon kytkeytyy hyvinkin negatiivinen sävy, alueellinen eriytyminen hyväksytään johonkin rajaan asti yhteiskunnan normaaliksi ilmiöksi ja kaupunkielämän viehätys syntyy usein niiden erilaisista ja omaleimaisista alueista (Seppänen 2001, 30-31). Slummiutumista tai ghettoja meillä ei ole havaittavissa. Slummeilla tarkoitetaan yleisesti sellaisia köyhien asuinalueita, missä muun muassa asuinolosuhteet ja ulkoiset puitteet ovat puutteelliset, rakennusteknisesti jopa vaarallista asumista, eikä tällaista slummiutumista siis Suomessa ole. Myöskään ihmisryhmien välille ei ole syntynyt suuria kulttuurisia tai etnisiä jännitteitä, mitkä purkautuisivat esimerkiksi mellakointina tai väkivaltana. (Rasinkangas 2013, 132).

6. POHDINTA

Tämä kandidaatintutkielma ei syntynyt käden käänteessä, eikä helposti. Näkökulman valitseminen ja aiheen rajaaminen oli yllättävänkin haastavaa. Syitä tähän on varmasti useita, mutta uskon siihen osaltaan vaikuttavan myös sen, että segregaatio itsessään, ilmiönä, on hyvin moniulotteinen ja monitahoinen. Kuten luvun 4. lopussa kerroin, että vasta syvemmin segregaatioon ja tutkimusaineistoon perehdyttyäni ymmärsin, että segregaatio tulee nähdä useiden erilaisten yhteiskunnallisten prosessien yhteisvaikutuksen tuloksena. Siihen kytkeytyy politiikka, yksilöiden

valinnat ja käyttäytyminen. Segregaation syntymekanismit ja ilmeneminen limittyvät voimakkaasti yhteen. Hyödyntämäni Anderssonin malli (1998) auttoi minua hahmottamaan segregaatiota ilmiönä. Osittain se myös auttoi minua hahmottamaan, miten esitän tutkimustulokseni.

Jäin pohtimaan tutkimustuloksissa todettua (muun muassa Rasinkangas 2013) seikkaa, ettei maahanmuuttajataustaisten alueellinen keskittyminen Suomessa ja Helsingissä ole ainakaan toistaiseksi yhtä syvä tai näkyvä ongelma, kuin esimerkiksi Ruotsissa, eikä maahanmuuttajuudesta ole tullut minkään alueen hallitsevin piirre. Varmastikaan Suomessa ongelmat eivät ole yhtä syviä, kuin esimerkiksi läntisessä naapurimaassamme, mutta alueellisen keskittymisen näkyvyydestä en kaikilta osin ole täysin samaa mieltä. Mainittakoon esimerkkinä, että itäisen Helsingin lähiössä on yleisesti tunnettu aluetta halkova tie ”Mogadishu avenuenä” ja suuren kauppakeskuksen kyljessä olevan vanhan ostoskeskuksen hallitsevin piirre voidaan aika kiistatta todeta näkö- sekä hajuaistien.

Andersson, Brattbakk ja Vaattovaara (2017, 513) mainitsevat, että asuinalueiden segregaatio on vakiintunut poliittinen ja mediakysymys. Ihmisten mielipiteet ilmiöstä ovat vähemmän riippuvaisia heidän omista kokemuksistaan, ja ne kytkeytyvät enemmänkin yleiseen julkiseen keskusteluun. Julkinen keskustelu ja yksittäistapausten näkyvä käsittely julkisuudessa heijastuu ihmisten mielipiteisiin ja muokkaa niitä. Negatiiviset mielipiteet, asenteet ja jopa pelko esimerkiksi itä-Helsingiläisiä lähiöitä ja sen maahanmuuttajataustaisia asukkaita kohtaan saattavat voimistua. Asuinalueen maine voi myös vaikuttaa paljonkin muuttohalukkuuteen kyseiselle alueelle.

Andersson, Brattbakk ja Vaattovaara (2017) kysyvät tutkimuksessaan kantaväestöön kuuluvilta helsinkiläisiltä, oslolaisilta ja tukholmalaisilta onko segregaatio ongelma ja jos on, niin kenelle? Huomattavan suuri osa, yli 90 % tutkimukseen vastanneista, piti segregaatiota ongelmana niin maahanmuuttajille kuin kantaväestöllekin. Erityisesti Helsingissä, verrattuna Osloon ja Tukholmaan, ongelma kohdennettiin tiettyihin osiin kaupungissa. Myös tästä näkökulmasta katsottuna on ilahduttavaa, että Helsingin kaupunkistrategiassa 2017-2021 todetaan väestöryhmien ja alueiden välisen eriytymisen ehkäisemisen olevan korkealla kaupungin agendalla ja se otetaan vakavasti. Kaupunkistrategian mukaan *”Tavoitteena on, että Helsingin alueiden välinen eriytyminen vähenee ja kaupunginosien väliset hyvinvointierot kaventuvat”* ja *”Helsinki tavoittelee*

jatkossakin asemaa segregaatian ehkäisyn eurooppalaisena huippuesimerkkinä ja mahdollistaa kaupunginosien tasavertaisuuden ja hyvinvoinnin”.

Tutkielmani nimi sai innoituksen tunnetun suomalaisen pop-rock yhtyeen Eppu Normaalin ”Puhtoinen lähiöni” kappaleen sanoituksesta, missä mielestäni osuvasti lauletaan suomalaisista lähiöistä:

”on puhtaita molemmat neliöt, ei viihdy siellä loiseliöt. On kiilto parketissa, ruoka supermarketissa. Sinä arvostelet lähiöitä, sanot etten tunne na-na-na-naapureita. Vaikka pitkin päiviä ja öitä. Seinän läpi kuulen niitten murheita. Talkkareita varsin pösilöitä. Kalsareita peseviä vaimoja urheita. Katson ulos ikkunasta. Kai tää on mesta nasta? En tiedä paremmasta. Ainakin kaupunginjohtajasta tää lähentelee taivasta... ..mut talo, jossa on aravalaina ei ole avara aina...”

Kappaleen sanoituksessa piirtyy mieleeni selkeä kuva todellisesta lähiöstä. Myös todellisuudessa suomalaiset lähiöt, aravalainoitettut talot ja asunnot ovat hyväkuntoisia ja rakennusteknisesti kunnollisia, kuten luvussa 2.2 ”Lähiöiden synty” tulee esiin. Lähiödiskurssiin kytkeytyy paljon sellaista, mitä tekstin rivien välistä pystyn aistimaan: tavallista suomalaista elämänmakuista arkea. Naapureiden elämää kuullaan, mutta heitä ei yleensä niin syvällisesti kohdata. Ehkä moikataan rappukäytävässä tai pihalla, mutta pidetään turvallinen etäisyys. Erityisesti aiempaan lähiödiskurssiin kytkeytyi ensin lähiöiden ihannointi, sittemmin siihen kytkeytyivät myös kriittiset näkökulmat, kuten tutkielman alkupuolella, aihetta taustoittaessa mainitsen.

Tätä tutkielmaa varten lukemaani kirjallisuuteen ja aineistoon pohjautuen, voin todeta suomalaisten lähiöiden olevan edelleen Eppuja mukaillen ”*nastoja mestoja*”, jos eivät nyt kuitenkaan ihan ”*taivasta lähentele*”. Työni otsikossa on kuitenkin kysymysmerkki, sillä kehitys ei ole ollut ongelmaton. Kuten Vaattovaaran ja Kortteisen artikkeliin (2015) viitaten voidaan havaita, segregaatista ei aiemmin suomalaisessa kontekstissa voitu puhua tai puhuttu, vaan käytettiin neutraalimpaa termiä asuinalueiden erilaistuminen. Mikäli segregaatioon ja eriarvoistumiseen ei kiinnitetä huomiota riski vielä huonommalle kehitykselle ja tyytymättömyydelle on olemassa, mikä voi heijastua jopa väkivaltaisena mellakointina myös Helsingin kaduilla.

LÄHDELUETTELO

- Andersen, H.S. 2002. Can deprived housing areas be revitalised? Efforts against segregation and neighbourhood decay in Denmark and Europe. *Urban studies* 39 (4), 767-790.
- Andersen, H.S. 2010. Spatial assimilation in Denmark? Why do immigrants move to and from multi-ethnic neighbourhoods? *Housing studies* 25 (3), 281-300.
- Andersen, H.S. 2015. Spatial assimilation? The development in immigrants' residential career with duration of stay in Denmark. *Journal of housing and the built environment* 31 (2), 297-320.
- Andersson, R. 1998. Socio-spatial dynamics: ethnic divisions of mobility and housing in post-Palme Sweden. *Urban studies* 35 (3), 397-428.
- Andersson, R. & Bråmås, Å. 2004. Selective migration in Swedish distressed neighbourhoods: can area-based urban policies counteract segregation processes? *Housing studies* 19 (4), 517-539.
- Andersson, R., Brattbakk, I. & Vaattovaara, M. 2017. Natives' opinions on ethnic residential segregation and neighbourhood diversity in Helsinki, Oslo and Stockholm. *Housing studies* 32 (4), 491-516.
- Antikainen, J., Laakso, S., Lönnqvist, H., Pyykkönen, S. & Soininvaara, I. 2017. Asuntopolitiikan kehittämiskohteita. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2017.
- Bernelius, V. 2013. Eriytyvät kaupunkikoulut. Helsingin peruskoulujen oppilasohjan erot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bolt, G., Özüekren, S. & Phillips, D. 2010. Linking integration and residential segregation. *Journal of ethnic and migration studies* 36 (2), 169-186.
- Dhalmann, H. 2011. Yhden uhka, toisen toive? Somalien ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregaatiokehityksen valossa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Dhalmann, H. & Vilkkama, K. 2009. Housing policy and the ethnic mix in Helsinki, Finland: perceptions of city officials and Somali immigrants. *Journal of housing and the built environment* 24, 423-439.

Ellen, I. & Turner, M. 1997. Does neighborhood matter? Assessing recent evidence. *Housing policy debate* 8 (4), 833-866.

Eskola, J. & Suoranta J. 2005. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Helsingin sanomat 10.11.2020. Helsingin keskustassa liikkuu nyt joukoissa yli sata mahdollisesti vaarallista nuorta – Asiantuntijoiden mukaan taustalla on uusi maahanmuuttoon liittyvä ilmiö.

<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007609651.html>. Viitattu 30.12.2020.

Hänninen, N. 2012. Teoksessa S. Saaritsa & K. Hänninen (toim.) *Työväki maahanmuuttajana*. Jyväskylä: Bookwell Oy, 123-148.

Iltalehti 31.8.2020. Miksi Ruotsi ei onnistunut estämään väkivaltaisia mellakoita? Tutkija varoittaa myös Suomea taustalla kytevästä ilmiöstä. <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/5f259913-9ee7-4733-a9b5-9f59c05e845d>. Viitattu 30.12.2020.

Iltalehti 22.11.2019. Poliisit huolissaan Ruotsin kehityksen rantautumisesta Suomeen: Väkivalta poliisia kohtaan raaistunut –”Herättäisiin tähän nyt”. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/cc4aed88-a5e9-4031-aca1-3a0c80029e52>. Viitattu 30.12.2020.

Iltasanomat 30.3.2019. Sanna eli tavallista elämää, kunnes perheeseen tuli mustaan kaapuun pukeutunut toinen vaimo – IS paljastaa kantasuomalaisten naisten avainroolin radikaalissa muslimiverkostossa. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000006052929.html>. Viitattu 30.12.2020.

Junnilainen, L. 2019. *Lähiökylä. Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta*. Tampere: Vastapaino.

Kortteinen, M. 1982. *Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Helsinki: Otava.

Maailman toimivin kaupunki: Helsingin kaupunkistrategia 2017-2021. Helsinki.

Makkonen, T. & Koskenniemi, E. 2013. Teoksessa T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 55-80.

Martikainen, T., Saari, M. & Korkiasaari, J. 2013. Teoksessa T. Martikainen, P. Saukkonen, & M. Säävälä (toim.) *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 23-54.

- Musterd, S. & Andersson, R. 2005. Housing mix, social mix, and social opportunities. *Urban affairs review* 40 (6), 761-790.
- Pekkala, S. 2004. Maahanmuuton taloudelliset vaikutukset. Helsinki: Oy Nord Ab.
- Piirainen, T. 1993. Vuokra-asuminen ja sosiaaliset ongelmat. Jyväskylä: Gummerus oy.
- Rasinkangas, J. 2013. Sosiaalinen eriytyminen Turun kaupunkiseudulla. Tutkimus asumisen alueellisista muutoksista ja asumispreferensseistä. Turku: Siirtolaisinstituutti.
- Rasinkangas, J. 2017. Miten ehkäistä alueellista eriytymistä? Valtakunnallinen turvallisuusseminaari 25.-26.1.2017.
<https://intermin.fi/documents/1410869/4177824/rasinkangas+260117.pdf/e1c8ec1b-a96c-4db6-b76a-2bff81ef8f71/rasinkangas+260117.pdf> viitattu 1.2.2021.
- Saaritsa, S. & Hänninen, K. 2012. Teoksessa S. Saaritsa & K. Hänninen (toim.) Työväki maahanmuuttajana. Jyväskylä: Bookwell Oy, 7-15.
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihinja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkisuja.
- Seppänen, M. 2001. Liipolan onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sisäministeriö. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan.
<https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset> viitattu 18.12.2020.
- Soholt, S. & Lynnebakke, B. 2015. Do immigrants' preferences for neighbourhood qualities contribute to segregation? The case of Oslo. *Journal of ethnic and migration studies*. 41 (14), 2314-2335.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi.
- Vaattovaara, M. 1998. Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Vaattovaara, M. & Kortteinen, M. 2015. Segregation aika. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (6), 562-574.
- Vilkama, K. 2011. Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupungin osat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Vilkama, K., Ahola, S. & Vaattovaara, M. 2016. Välttelyä vai vetovoimaa? Asuin ympäristön vaikutus asuinalueilla viihtymiseen ja muuttopäätöksiin pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Edita Prima Oy.

Yle uutiset 7.11.2005, Pariisilaislähiöön julistettiin ulkonaliikkumiskielto. <https://yle.fi/uutiset/3-5220185>. Viitattu 30.12.2020.

Yle uutiset 21.2.2017, Mellakoita Tukholman Rinkebyssä -poliisi ampui varoituslaukauksia. <https://yle.fi/uutiset/3-9470881>. Viitattu 30.12.2020.